

**Framtidens fornordiska filologi:
etymologisk exempelsamling eller litteraturteoretisk
lekstuga?**

Henrik Williams

Som utgångspunkt för detta föredrag tar jag ett par meningar ur Karl G. Johanssons och Lars Lönnrohs inbjudan till symposier: "De senaste decenniernas internationella utveckling på det norröna litteraturstudiets område har [...] medfört, att en allt större del av detta studium övertagits av litteraturforskare med inriktning på modern textteori men utan förankring i traditionellt filologiska discipliner som paleografi, språkhistoria eller runologi. Sådanda är de utpräglade filologerna numera i minoritet på de internationella sagskonferenserna, där de ofta hamnar i en avdelning för sig själva."

Det är lätt, kanske alltför lätt, att helhjärtat instämma i denna beskrivning. Som filolog, d.v.s. förförare i den beskrivna processen, kan man lockas att nöja sig med att gnälla en smula över sakernas tillstånd och konstatera att det var bättre på den gamla goda tiden. Jag tycker dock att det är mer konstruktivt att försöka granska den utveckling som lett fram till att studiet av de norröna texterna kommit att hamna inom den moderna litteraturvetenskapens domäner, om vi nu ska ta för givet att det faktiskt skulle vara något att beklaga och att litteraturvetarna därmed själva inte skulle ha något att oroa sig för.

Det måste dock först påpekas att jag inte avser att presentera någon vetenskapshistorisk undersökning i traditionell bemärkelse. Inte heller avser jag att tränga djupare in i problematiken om vad filologin som ämne innebär, hur det begränsas eller utvecklas. Allt detta jämte filologins förhållande till textkritik i stort behandlas välordigt på annat håll; jag vill för nordiskt vidkommande exemplifiera med *Den filologiske vitenskap* redigerad av Odd Einar Haugen och Einar Thomassen. Jag välkomnar för egen del all utveckling inom den fornordiska filologin och detta är inte ett försvar för den traditionella inriktningen. Mitt föredrag ska betraktas istället som en lägsrapport och ett var-

ningsord samt som en öppen partsinlägga, förhoppningsvis t.o.m. en brandfackla. Jag talar utifrån den tredubbla horisonten av svensk, uppsaliensare och nordist. Framförallt vill jag vara talesman för den yngre generationen, den ganska förvirrade och mållösa kohort som liksom tidigare generationer fascinerats av den fornordiska textvärlden, främst den fornvästnordiska, men inte riktigt vet hur detta intresse ska få sitt utlopp.

Jag vill börja med att dryfta ett i mitt tycke rätt problematiskt begrepp i ciatet från symposiuminbjudan, nämligen talet om det norröna litteraturstudiet. Det senare får väl förstås som det vetenskapliga studiet av litteratur, och även om ordet *litteratur* med *Svensk ordbok* (s. 694) förstås som "alla skrivna eller tryckta arbeten över huvud taget" såvar nog över denna formulering snarast den inskränkningen som den citerade ordboken (a.s.) också gör: "ofta specifikt] om skönlitteratur". Annars varierar i inbjudan begreppet "litteratur" till synes helt fritt med begreppet "text". Jag menar att vi redan här hittar en första ledtråd till den vattendelning som skett inom fornordisk filologi mellan nordister (som i symposiets terminologi kallas "filologer") och litteraturvetare; det handlar om ett avståndstagande, vilket kanske mindre gäller litteraturvetarna som alltid koncentrerat sig på litterära texter än nordisterna som allt mindre kommit att syssla med litterära texter över huvud taget. Med tiden har vi inom vissa fält t.o.m. helt övergivit skrivna texter och behandlar i stor utsträckning samtalssalalyt, framförallt inom en institutionell kontext som exempelvis mellan läkare och patient eller i telefon till larmcentraler. Polariseringen sker alltså inte minst inom området nordiska språk. Med åren har den första delen av ämnesbeteckningen kommit att intressera utövarna allt mindre och den andra delen allt mer. Vi nordister är därmed allt mindre just nordister och allmer exklusivt språkvetar. Om denna fråga behöver jag inte orda mer utan nöjer mig med att hänvisa till Ulf Telemans och Lars Lönnroths granskning av ämnet nordiska språk på Gustav Adolfsakademiens uppdrag ("Akademien granskar" 1995).

Om ordet *litteratur* är mindre precis är ordet *norrön* direkt svår-gripbart. *Svensk ordbok* (s. 818) ger betydelsen "som har att göra med det forna Norge eller Island" (en ordningsföljd som skulle reta vissa islänningar), men också "ä[ven] fornordisk". Som Lars Lönnroth redan påpekat ändrades detta symposiums titel från det ursprungligen avsedda "norröna texter" till det nuvarande "fornordiska texter" för att kunna inkludera även ett östnordiskt material.

Vi står därmed inför en situation där samlingsbegreppet fornordiska kan delas upp i fornvästnordiska och fornöstnordiska. Frågan

är om man vill använda termen "norrönt" som synonym för det övergripande språkstudiet eller för en av underavdelningarna. Jag skulle vilja argumentera för det förra eftersom det verkar ologiskt att bara en av två underavdelningar har en synonym. Jag menar också att ett språkbruk där *fornordiska* och *norrönt* anses vara synonyma begrepp ansluter bättre till praxis i utomordiska språk. Tyska har såvitt jag vet bara termen Altnordisch och i engelska används Old Norse inte exklusivt för fornvästnordiska.

Dessa inledande anmärkningar är dock bagatellartade i sammanhanget. Den större frågan gäller framtiden för den fornordiska filologin, och då begränsar jag mig i första hand till att tala om den fornvästnordiska. Om denna framtid på något sätt är osäker, vilket väl antys av dagens klyfta mellan nordister och litteraturvetare, skulle jag som språkhistoriker vilja börja med att studera det förflytna. Talet om en klyfta antyder en svunnen tid av enhet, kanske t.o.m. en guldålder för den fornordiska filologin. En sådan kan också spåras från 1600- och 1700-talen (se senast Mars Malms avhandling *Minervas äpple* 1996) för att slå ut i full blom under 1800-talet, särskilt sedan det språkvetenskapliga studiet började baseras på junggrammatiken. Denna långa guldålder hade sina kända orsaker: det fornordiska arvet, eller rättare sagt konstruktionen av ett fornordiskt arv, passade sällsynt väl det tidigmoderna samhällets behov.

Om man vill studera och förstå den nordiska filologins historia går det inte att göra det isolerat. Jag vill därför ansluta till diskussionen inom ett oss närliggande ämnesfält, nämligen studiet av fornengelska och med viss emfas uppmärksamma boken *Desire for Origins. New Language, Old English, and Teaching the Tradition* som 1990 publicerades av anglisten Allen J. Franzen vid Loyolauниверsiteten i Chicago. En av de viktigaste lärdomarna man kan dra av Franzens arbete är att det alltid råder en intim koppling mellan en vetenskapsdisciplin och det omgivande samhällets värderingar, klimat och behov. Han visar hur studiet av fornengelska kom att komplettera det av klassiska språk i fostrandet av (den manliga) medborgaren och som legitimering av samhällsbyggnader. Ett roande exempel är de storartade planerna i USA vid sekelskiftet 1700/1800 på att undervisa i fornengelska från grundskolan och uppåt. Självaste Thomas Jefferson ansåg att anglosaxiska och amerikanska samhällsskick sammanföll, ett alternativt ursprung till demokratin. Den amerikanske presidenten var personligen en glödande entusiast för fornengelska, vilket han studerade och planerade att skriva en grammatik för. Han hade också långt framskridda planer på att i Förenta Staternas sigill framställa ledarna

för den anglosaxiska invandringen till Britannien, Hengest och Horsa. De skulle symbolisera och legitimera den europeiska kolonialiseringen av den amerikanska kontinenten (se Frantzen 1990:15 f.).

Allen Frantzen påminner oss om att:

The search for origins is never disinterested; those wishing to trace an idea or tradition to its historical, linguistic, and textual beginnings have always done so with a thesis in mind, and the origin they have found has often been an origin they have produced. (Frantzen 1990:xii)

Detta är bara ett exempel på kopplingen mellan studiet av ett germanskt fornspråk och samhällsliga intressen. Det är därför inte så svårt att förstå varför det fornnordiska studiet nådde en bottennivå bland yngre på universiteten i Norden under 70-talet. Om vi inte kan få Göran Persson att omfamna fornnordiska samhällsideal som mönster för framtidens samhällsbyggande blir det nog svårt att återuppliva kopplingen mellan fornnordiska studier och social utveckling, särskilt som föregivet fornnordiska företeelser som återstapan har använts som avskräckande jämförelser med nutida samhällsfenomen (se Odén 1996:221f.). Men Frantzen menar heller inte att en renessans för formtiden ligger förborgad i kopplingen till det moderna samhället. Hans poäng är att kunskaper om föreställningarna om det forntida krävs för förståelsen av vårt mer omedelbart förflutna. Än viktigare är dock insikten om att en viktig orsak till forskningsämnets egen kris är de vattenåta skott som uppstått under 1900-talet mellan utforskningen av forntiden och det samhälle i vilket denna verksamhet äger rum. Som han uttrycker det i fallet med den anglo-saxiska forskningens ursprung:

[...] disengagement from politics and an attempt to justify the study of linguistic origins for their own sake are innovations in the modern Anglo-Saxon scholarly tradition; these developments, I believe, explain why Anglo-Saxon subjects have failed to retain a place in the mainstream of modern intellectual and political life. (Frantzen 1990:xiii)

Frantzen är dock själv ganska luddig i beskrivningen av hur en politisk och intellektuell anknytning skulle kunna åstadkommas. En möjlig utväg vore enligt min mening en ökad sociolingvistisk medvetenhet inom det historiska språkstudiet.

Även inom ämnet forng Engelska finns det enligt Frantzen allvariga krisssymptom. Den i och för sig livaktiga forskningen på det anglosaxiska fältet sker allmer isolerat från ett studium av det forng Engelska

språket.¹ Frantzen efterlyser en förnyad medvetenhet om språkets värde:

Anglo-Saxon studies are an important component of cultural study because linguistic competence is essential to the responsible reading of documents, whether old or new. This is a far more significant reason for studying Anglo-Saxon than that of admiring the formal properties of Old English texts or learning the operations of a dead language. (Frantzen 1990:4f.)

Han gör också det ganska kontroversiella uttalandet att ämnet forng Engelska befinner sig i kris, trots att det till synes blomstrar forskningsmässigt (1990:12f.). Gigantiska ordboksprojekt och andra kompositioner av forskningshjälpmedel, flera nya specialtidsskrifter, en livlig bibliografisk verksamhet och framförallt en uppsjö av föredrag över forng Engelska ämnen vid internationella konferenser kunde tyckas vara starka tecken på disciplinens robusta hälsa. Han tar dock den årliga medeltidskonferensen i Kalamazoo, Michigan, som exempel på att två tusen deltagare 1986 och 336 sessioner med över 1000 föredrag, varav många om forng Engelska ämnen, ändå inte garanterar en konstruktiv utveckling. Som jag kunde konstatera när jag själv deltog i denna jättekonferens 1998 hade antalet deltagare och sessioner ökat ytterligare. Anglosaxiska ämnen dominerade dock inte lika kraftigt längre och språkliga infallsvinklar lyste nästan helt med sin frånvaro. Ett skräckexempel utgjordes av ett föredrag om kortdiktens "Wulf and Eadwacer", en favorit bland interpretationsobjekt. Tolkningshypotesen byggde i hög grad på det implicita antagandet att tilltalet *Gehwrest þu* 'hör du' har en särskilt enfauiskt innebörd, något som de församlade språkspecialisterna energiskt förnekade. Jag misstänker att tolkningen utgick från en översättning med ett pliktskyldigt ögnande av originaltexten,² vilket skulle vara förståeligt i ljuset av situationen för studiet av forng Engelska vid amerikanska lärosäten. Frantzen (1990:11) visar klargörande hur illa det står till på lägre nivåer och hur undervisningen i forng Engelska på universitetsnivå nästan eliminerats.

Situationen för den fornnordiska filologin påminner en hel del om den situation jag har skildrat utifrån Allen Frantzens beskrivning. Tyvärr är de positiva sidorna mindre framträdande, samtidigt som de

¹ "I submit that a reassessment of Anglo-Saxon studies in the context of language study and cultural history can help recover the value of the subject, not only for teachers and their students, but for all those interested in the way language and language study shape culture and make history, as well as report the vicissitudes of both." (Frantzen 1990:Xf.)

² Jfr Frantzen 1990:4 om farorna med att bli beroende av översättningar.

negativa tycks lika starka. Även om nya tidskrifter som *Alvismsdál* och *Proxima Thulé* har startats (1992 resp. 1994) och det inte råder brist på norröna föredrag på vissa specialistkonferenser är vi knappast inne i någon ny guldålder för det fornordiska.

En förklaring erbjuds för den som följer Frantzens fortsatta argumentation (1990:13f.). Han ansluter sig till Charles J. Sykes som i sin bok från 1988 *Profscam: Professors and the Demise of Higher Education* kritiserar själva specialiseringen i forskningen, vilken innebär en hög grad av irrelevans och en isolering från universitetsundervisningens intressen (samt också från övriga medborgares intressen, måste tilläggas).

Även den fornordiska filologins dilemma är, som jag ser det, tu-delat. För det första har vi ett pedagogiskt problem, d.v.s. undervisningen i de nordiska fornspråken och forntexterna måste förbättras. För det andra har den långt drivna specialiseringen i forskningen fjärmat sig dels från den nivå där kunskaperna faktiskt reproduceras, dels från andra discipliners forskning på samma material.

Låt mig behandla dessa problem i omvänd ordning och först se på det allra sist nämnda. Forskare från olika håll närmar sig det fornordiska materialet med olika förkunskaper, metoder och syften, vilket är förklaring nog till att kommunikationen dem emellan stundom klickar. Det är ändå inte acceptabelt att man exempelvis på gemensamma konferenser delar upp sig i koterier som nästan uteslutande lyssnar på framträdanden av företrädare för den egna gruppen. Än värre är det naturligtvis när man helt slutar åka på konferenser där den egna specialiteten inte företräds. Samma förhållande gäller nog facktidskrifterna. För Sveriges del finns en alldeles aktuell utvärdering av *Garðar* och *Scripta Islandica*, utförd 1997 på Humanistisk-samhälls- och vetenskapliga forskningsrådets vägnar av Lars Lönnroth. Hans något nedslående sammanfattning lyder: "Varken *Garðar* eller *Scripta Islandica* kan för närvarande sägas vara en forsknings-tidskrift i främsta ledet vad gäller det fornisländska eller norröna forskningsområdet." Men hans rekommendationer till HSFR är mer uppmanande (och jag citerar):

Det vore enligt min mening av stort värde om det fanns en sådan tidskrift i Sverige liksom i Tyskland, Danmark, Norge och Island, eftersom det i dag åter finns en del yngre svenska forskare - om än fåtaliga - som specialiserat sig på det fornisländska området. För dem skulle en sådan tidskrift kunna få stor betydelse som plattform, språngbräda och diskussionsforum. I och för sig kan de naturligtvis gå direkt till någon av de ledande utländska facktidskrifterna som t.ex. *Alvismsdál* i Berlin - och flera av dem gör i själva verket detta redan nu. Men betydelsen av att ha en riktigt stark svensk tidskrift på detta område - ur internationell syn-

vinkel ett av de viktigaste som belysningsläget finns i nordisk humaniora - skall inte undervärderas. (Lönnroth 1997, 6)

Det finns anledning att uppmärksamma Lönnroths jämförelse med *Alvismsdál*, ett namn som återkommer vid flera tillfällen i utvärderingen. *Alvismsdál* benämns en av de "internationellt ledande forskningstidskrifterna på området" och på ett annat ställe sägs det om några i och för sig uppskattade bidrag i *Scripta Islandica* under det senaste årtiondet:

Inget av dessa bidrag har visserligen haft den banbrytande karaktär som de mest kända bidragen från 50- och 60-talen, och *Scripta Islandica* har sälltvilda aldrig på allvar kunnat konkurrera med en ledande facktidskrift som *Alvismsdál*. (Lönnroth 1997, 5)

Man kan visserligen tycka att det är litet orättvist att jämföra en tidskrift som snart fyller halvseket med en som existerat i åtta år, - vi talar också om publikationer med uttalat olika syfte och målgrupp - men mer oroande för en svensk nordist är Lönnroths framhållande av *Alvismsdál* som ett publicistiskt ideal och rättensnöre inom det fornordiska forskningsområdet. Då menar jag inte denna tidskrifts exklusiva koncentration på fornvästnordiska ämnen eftersom även *Scripta Islandica* begänsar sitt täckningsområde till västra Norden. (I *Alvismsdál* fall får man väl förstå det utlovade "Forschnngen zur mittellateinischen Kultur Skandinaviens" som att Skandinavien på tyska betyder Norge och västern.) Det oroande är istället det faktum att av de än så länge åtta utkomna årgångarnas sammanlagt 54 uppsatser bara tre har handlat om språkvetenskapliga ämnen - och två av dem utgörs av ett etymologiskt potpourri av Anatoly Lieberman som får ett fyra-sidigt addendum i följande årgång. Man kan dock glädjas åt att det i den allra senaste årgången ingår en uppsats av göteborgsnordisten Karl G. Johansson. Bland recensionsavdelningens uppåt hundra bidrag är situationen lika dystert.

Det kan tyckas orättvist att kritisera en i och för sig utmärkt facktidskrift för att den inte publicerar bidrag av en viss art; kanske beror det helt enkelt på att inga dylika sänds in. Det kan också tyckas inte så litet otacksamt att reservera sig mot de konstruktiva råd som förts fram av Lars Lönnroth. Den uppkomna situationen är ju i varje fall inte hans fel. Men oavsett vems felet är kvarstår problematiken att språkvetare och mer uttalade fornordiska filologer syns allt mindre i konferens- och tidskriftssammanhang. Problemet är kanske värre i Sverige, men det är inte begränsat hit.

I olika sammanhang har jag kommit att intressera mig för skandinaviska studier utom Norden; jag har själv undervisat utomlands och sitter sedan några år tillbaka i Svenska institutets nämnd för svenskundervisningsfrågor med främsta uppgift att föreslå innehavare av utlandslektoraten i svenska. Ett antal besök vid utländska lärosäten och ett par årslånga vistelser i USA har också givit mig inblickar i tillståndet för undervisningen i de nordiska språken och litteraturerna. Det verkar vara en tämligen enhetlig utveckling mot att de moderna språkens ställning successivt försvagas, men processen ser olika ut för undervisningen i språk och den i litteratur. Språkundervisningen begränsas nu uteslutande till blotta grundkunskaperna och utgör ett rent serviceinstrument för andra ämnen samt för människor som av sociala skäl studerar ett språk. Litteraturundervisningen sker för det första allmer utifrån ett jämförande perspektiv (Comparative Literature). För det andra blir ställningen för Kierkegaard, Ibsen, Andersen, Strindberg och andra ikoner som Ingmar Bergman bara starkare. Kanske är denna ikonifiering en delförklaring till att fornordiska studier inte verkar vara på samma reitrt, såvitt jag kan bedöma. De isländska myternas och sagornas position verkar starkare än någonsin. Det finns också andra intressenter för den fornvästnordiska litteraturen än de inernit nordiska; i anglo-saxiska länder verkar i alla fall engelskinstitutionerna vilja verka för att bevara det fornordiska studiet, medan ingen byr sig mycket om moderna nordiska språk. Kurser om vikingatida kultur och litteratur drar ofta stora studentkror, även om dessa kurser naturligtvis främst utgår från översättningar.

Kanske kan jag illustrera med situationen vid University of California i Berkeley, där jag just tillbringat ett forskningsår. Institutionen för skandinaviska studier där är den största och mest ansedda i USA, startad av namnforskaren Assar Janzén. Det finns lärare på hög nivå inom såväl danska och norska som svenska och ett dusintal doktorander bedriver aktiva studier. Inte minst känd är institutionen för att den utgör arbetsplats för Carol Clover och John Lindow, två av världens mest framträdande forskare inom fornvästnordisk litteratur och mytologi. Granskar man situationen något mer ingående framstår den dock som mindre ljus. Av doktoranderna intresserar sig bara två för fornordiskt material; den ena av dessa är f.ö. institutionens enda språkligt inriktade. (Ingen av de disputerade lärarna har heller detta intresse.) När The Society for the Advancement of Scandinavian Study mötes för 84:e gången våren 1998 deltog nästan alla verksamma vid institutionen. Ingen av dem föreläste om ett språkligt ämne, inte ens den språkliga doktoranden som på min direkta förfrågan förklarade detta

med att eftersom hon ändå inte kommer att kunna få arbete som skandinaivist i USA som annat än lärare i svenska på grundnivå och i litteratur på högre nivå måste hon visa upp sig i konferenssammanhang som litteraturvetenskapligt kompetent. Språkvetare utgöts numera av rena lingvister med sina separata institutioner där man förvisso inte undervisar eller annat än undantagsvis behållskar vare sig moderna nordiska språk eller fornisländska.

Att de språkvetenskapliga bidragen inom det fornordiska området blir allmer lingvistiska är uppenbarligen del av samma tendens som gör den litterära behandlingen av norrön litteratur alltmer teoretisk. Specialiseringen leder till polarisering och jag frågar mig en smula uppgerivet: var finns filologin i all denna lingvistik och litteraturteori? Då menar jag inte nödvändigtvis bara traditionell filologi, även om den också måste ha en plats i framtiden. Till skillnad mot Lars Lönnroth anser jag att tiden för etymologiska studier inte är över. I den tidigare citerade HSFR-utredningen skriver han om vissa bidrag i *Garðar* av "sedan länge pensionerade äldre nordister" om "ensstaka ord och uttryck i äldre texter eller runinskriker": "Den vetenskapliga nivån är oklanderlig, men dessa småstudier av traditionell filologisk art kan knappast karakteriseras som modern frontlinjeforskning." Visst kan man kritisera det begränsade blickfånget i många etymologiska utredningar, och otvivelaktigt måste framtidens forskare med denna inriktning visa större hänsyn till moderna metoder (kanske främst semantiska) och större intresse för sina forskningsresultats relevans för andra verksamhetsfält. Men även litteraturteoretiker borde bekyrma sig för t.ex. vad det egentligen var som Tor riskerade att väta ned om han vadade över viken i "Hårbarösljöd". Som Lennart Elmevik (1974) har kunnat visa ansluter ordet *ögurr* till ett relevant språkmaterial och kan tolkas både som 'skrev' och som 'penis'. Kanske kan hans och liknande utredningar synas ha mer relevans för namnforskningen än för studiet av fornordisk litteratur, men det är just genom att jämföra med ortnamn som *Blöttröv*, *Surprung* och *Ballblötan* som man från nordistiskt håll har kunnat visa att tolkningen av *ögurr* som 'skrev' är att föredra. Hur esoterisk viss etymologi därför än kan verka, utgör den en nödvändig inriktning inom ämnet fornordisk filologi. Att ättrivaktien här synes vara särskilt mager bådar inte väl.

Låget är alltså oroande, inte minst om man ser det så att säga underifrån som jag gör. På ytan kan det verka lugnt och den stora aktiviteten inom det fornordiska området kunde tala emot mina farhågor. Men jag vill hävda att den generationsväxling som vi står inför inom norröna studier hotar att ersätta en generation forskare med

djupa grundkunskaper och stor överblick med en generation där de nordiska fornspråken och deras litteratur har mycket grunda rötter. Det räcker kanske med att jämföra de obligatoriska studiekurserna för en doktor i nordiska språk för bara några årtionden sedan med dagens isländska sagor och annat. Nu kan man disputera i Uppsala med 20 sidor fornsländsk text i bagaget, även om det fornsvenska pensumet är större. Inte ens de språkhistoriskt intresserade erbjöds mycket mer.

Situationen för litteraturvetarna är om möjligt ännu dysturare. Eftersom det blir allt ovanligare att litteraturvetare och nordister läser varandras ämnen, vilket förut var standard, blir kunskaper om Nordens medeltida litteratur högst rudimentära. Vid litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala verkar nu för tiden inte någon enda person inom perioden före 1600. Situationen i Lund ser ut att vara densamma. I Stockholm har vi ett uppmuntrande livstecken i form av Daniel Sävborg och i Göteborg finns Sveriges enda koncentration av forskare med intresse för fornvästnordiska texter. Här har man haft lyckan att se samverkan mellan två professorer från litteraturvetenskap respektive svenska, Lars Lönnroth och Bo Ralph, samt en mycket aktiv isländsk lektor, Kristinn Jóhannesson. Dessutom har historikerna visat ett visst intresse. I Göteborg har vi också något som jag tror i hög grad förklarar hemligheten bakom ett levande intresse runt nordens forntida texter, nämligen en läsgrupp för isländska sagatexter (med utlöpare åt olika håll). I Berkeley finns f.ö. samma konstruktion, The Saga Club, med över 50 års oavbruten verksamhet, och redan på 20-talet fanns en läsgrupp i Oxford vid namn Coalbiters med deltagande av bl.a. J. R. R. Tolkien och C. S. Lewis.

Jag tror att det är utsläktstöst att göra extensiva studier av fornnordisk litteratur obligatoriska igen vid svenska universitet. På grund- och forskarutbildningsnivå står vi därför inför ett pedagogiskt problem. Enda lösningen som jag ser det är att dra igång frivilliga läsgrupper för fornnordiska texter och jag kan meddela att en sådan sedan förra året drivs också i Uppsala under namnet Formordisterna. Den verkar uppskattad av över dussinet studenter och har attraherat ett par doktorander i religionshistoria och en i litteraturvetenskap. Att dessa läsgrupper får en tvärvetenskaplig inriktning tror jag är en starkt bidragande orsak till deras underhållningsvärde, men viktigare är att det endast är i detta forum som deltagarna hittar en ingång på låg nivå till det vetenskapliga samtalet om fornnordiska ämnen. Här kan modernister möta språkhistoriker, syntaktiker fonologer, mytologer, narratologer och etymologer litteraturteoretiker. Detta är en

naturlig mötesplats för att dryfta allsköns filologiska frågor. Vad är det för text vi läser, när författades eller kompilerades den; vilka handskrifter finns och hur påverkar de olika läsningarna våra tolkningar? Allt självklartheter för de församlade forskarna vid detta symposium men inte, vill jag understryka, för en framväxande generation vid våra lärosäten utom möjligen ett fåtal sällsynt gymnade. Utan en sådan återväxt inom ämnet finns det ingen garanti för att de lärda föredragen vid vetenskapliga konferenser i framtiden kommer ha någon publik utom de andra föredragshållarna. Specialiseringstenden är troligen ofrånkomlig i dagens vetenskapsamhälle, men om vi inte bevarar en gemensam grund kommer splittringen snart leda till ömsesidig isolering. Denna gemensamma grund kan inte bestå av samma teorier eller metoder, utan bara i samma forskningsmaterial och i kunskaperna om detsamma. Alla inom det fornnordiska studiet måste ha en gemensam grund i språkkunskaper och inblickar i texternas litterära, sociala och idéhistoriska sammanhang.

Till de närvarande akademikerna med sina imponerande produktivitet inom framförallt det fornvästnordiska fältet vill jag därför säga: fortsatt naturligtvis att forska, publicera och åka på symposier, men se också till att det växer upp en ny skara fornnordiska filologer vid era universitet. I de flesta fall sker detta nämligen inte längre automatiskt. Sammanfattningsvis skulle jag vilja säga att den fornnordiska filologin behöver en samhällelig koppling och en medvetenhet om begreppet relevans, vidare att specialisering kan leda till isolering och slutligen att forskare med olika inriktningar behöver varandra: ingen litteraturteori utan etymologi och vice versa, för att spetsa till det.

Litteratur

- "Akademien granskar ... 2. Nordiska språk och arkeologi." *Saga och Sed* 1995, s. 75-104.
- Elmevik, Lennart 1974. Två eddaeställen och en västnordisk ordgrupp. *Scripta Islandica* 25, s. 46-59.
- Franzen, Allen J. 1990. *Desire for Origins. New Language, Old English, and Teaching the Tradition*. New Brunswick-London.
- Haugen, Odd Einar & Thomassen, Einar (red.) 1990. *Den filologiske vitenskap*. Oslo.
- Lönnroth, Lars 1997. "Utvärdering av tidskrifterna *Gardar* och *Scripta Islandica*" (opublicerad rapport till Humanistisk-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet).

Malm, Mats 1996. *Minervas äpple: om diktsyn, tolkning och bildspråk inom nordisk göticism*. Stockholm.
Odén, Birgitta 1996. Ättestupan – myt eller verklighet? *Skandia* 62, s. 221–234.
Svensk ordbok. Stockholm 1986.

DEN FORNNORDISKA TEXTEN
I FILOLOGISK OCH LITTERATURVETENSKAPLIG
BELYSNING

Studier och diskussionsinlägg redigerade av
Kristinn Jóhannesson, Karl G. Johansson och Lars Lönnroth

Gothenburg Old Norse Studies, 2
Litteraturvetenskapliga Institutionen, Göteborgs Universitet 2000